

Gama - nazwy nut – solmizacyjne i literowe

- [Gama - nazwy nut – solmizacyjne i literowe](#)

Gama - nazwy nut – solmizacyjne i literowe

Źródło: Marcin Łukasiewicz, licencja: CC0.

Ważne daty

XI w. – Gwido z Arezzo wprowadza solmizację

XVII w. – wykształcenie się systemu dur-moll

Scenariusz dla nauczyciela

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

I. Indywidualna i zespołowa ekspresja muzyczna.

2. W zakresie gry na instrumentach. Uczeń:

5) improwizuje oraz tworzy – pod kierunkiem nauczyciela lub/i samodzielnie – różnorodne wypowiedzi muzyczne według ustalonych zasad, z użyciem dostępnych lub wykonanych przez siebie instrumentów.

II. Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania.

1. Uczeń zna, rozumie i wykorzystuje w praktyce:

1) podstawowe pojęcia i terminy muzyczne ((...) dźwięk, gama (...)) oraz zależności między nimi;

2. Uczeń odczytuje i zapisuje elementy notacji muzycznej:

1) nazywa dźwięki gamy, rozpoznaje ich położenie na pięciolinii.

Nauczysz się

śpiewać gamy w różnych skalach;

używać właściwą terminologię muzyczną;

wykazywać miejsca półtonów w gamie;

określać nazwy dźwięków poszczególnych klawiszy fortepianu.

Co to jest gama?

Gama to następujące po sobie pojedyncze dźwięki ułożone według reguł danej skali muzycznej. Nadawana poszczególnym stopniom gamy nazwa określa jej **tonację**. Jeśli gama rozpoczyna się od dźwięku C, a pozostałe są kolejnymi, gamę taką określa się jako C-dur (lub c-moll), a nuty układają się wówczas będą kolejno: D, E, F, G, A, H, docierając ponownie do C, ale o oktawę wyżej (czyli o osiem tonów).

Każda skala charakteryzuje się odpowiednim dla siebie następstwem **tonów** i **półtonów**, które nie zmieniają się w zależności od tonacji. Każdy dźwięk posiada nazwę literową i solmizacyjną. Pierwsza służy do określania teoretycznego, druga ułatwia śpiewanie. Kolejno zapisom literowym odpowiadają nazwy: C – Do, D – Re, E – Mi, F – Fa, G – Sol, A – La, H – Si.

Polecenie 1

Spróbuj zaśpiewać gamę w skali durowej i molowej od podanego dźwięku.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D10LpzIIIG>

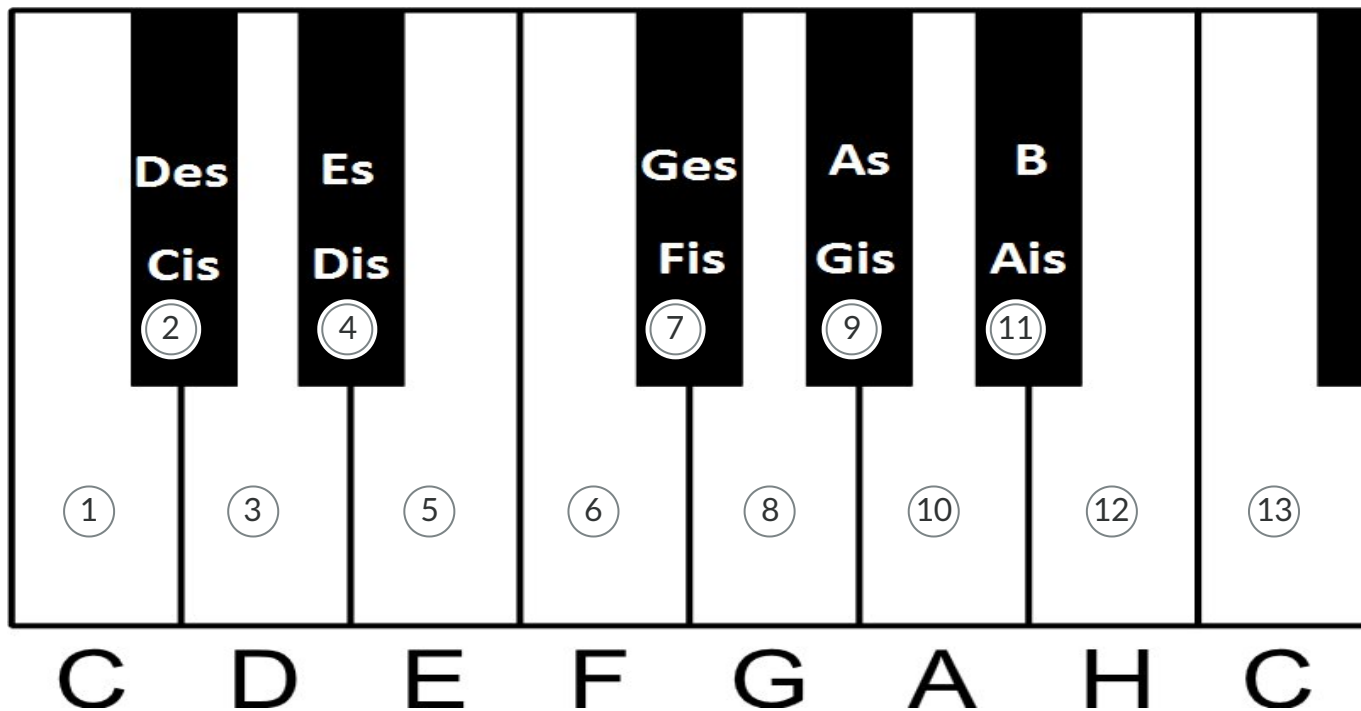
Dźwięk rozpoczynający gamę, online-skills, CC BY 3.0

Na nagraniu jeden dźwięk C zagrany na pianinie.

Ułożenie poszczególnych dźwięków zawiera klawiatura fortepianu, na której siedem kolejnych białych klawiszy odpowiada poszczególnym dźwiękom. Wśród nich znajduje się pięć czarnych klawiszy, zestawionych w grupach – po dwa i trzy. Łącznie wszystkie klawisze w obrębie oktawy tworzą 12 dźwięków, oddalonych w sąsiedztwie o pół tonu. Białe klawisze odpowiadają dźwiękom podstawowym (C, D, E, F, G, A, H), natomiast czarne są ich podwyższeniem, bądź obniżeniem. Do podstawowych dźwięków dodano znaki: krzyżyk powoduje podwyższenie o pół tonu, bemol zaś – obniżenie. W nazwie dźwięku podwyższonego dodaje się końcówkę -is, np. podwyższony C nazywać będzie się Cis, a obniżony -es, np. C – Ces.

Wyjątki!

Obniżony dźwięk H nie nazywa się Hes, lecz B, obniżony dźwięk A nazywać będzie się As, a obniżony E nazywa się Es.

1

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

2

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

3

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

4

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

5

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

6

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

7

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

8

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

9

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

10

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

11

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

12

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PqYHgH3DS>

Skale muzyczne – góralska, cygańska, pentatonika

Istnieją także inne skale, które w zależności od odmiany przyjmują inną wartość półtonów, tonów, czy nawet dźwięków. Gama zbudowana w skali góralskiej posiada 7 dźwięków, jednak półtony występują pomiędzy IV i V oraz VI i VII jej stopniem. Jest charakterystyczna dla ludowej muzyki góralskiej.

Przykład gamy zbudowanej w skali góralskiej, online-skills, CC BY 3.0

Innym przykładem jest skala cygańska, która często wykorzystywana była w muzyce ludowej oraz romskiej. Charakteryzuje się występowaniem 3 półtonów i specyficznym interwałem – sekundą zwiększoną, która w brzmieniu jest tożsama z tercją małą (trzy półtony)

Przykład gamy zbudowanej w skali cygańskiej, online-skills, CC BY 3.0

Polecenie 2

Spróbuj zaśpiewać gamę w skali góralskiej i cygańskiej od podanego dźwięku.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D10LpzllG>

Dźwięk rozpoczynający gamę, online-skills, CC BY 3.0

Na nagraniu jeden dźwięk C zagrany na pianinie.

Pentatonika jest specyficzną skalą, która często była wykorzystywana w muzyce ludowej, jednak najbardziej kojarzona jest z muzyką Dalekiego Wschodu. Gama w niej zbudowana charakteryzuje się występowaniem pięciu dźwięków, najprostszym jej przykładem jest zagranie kolejno czarnych klawiszy fortepianu.

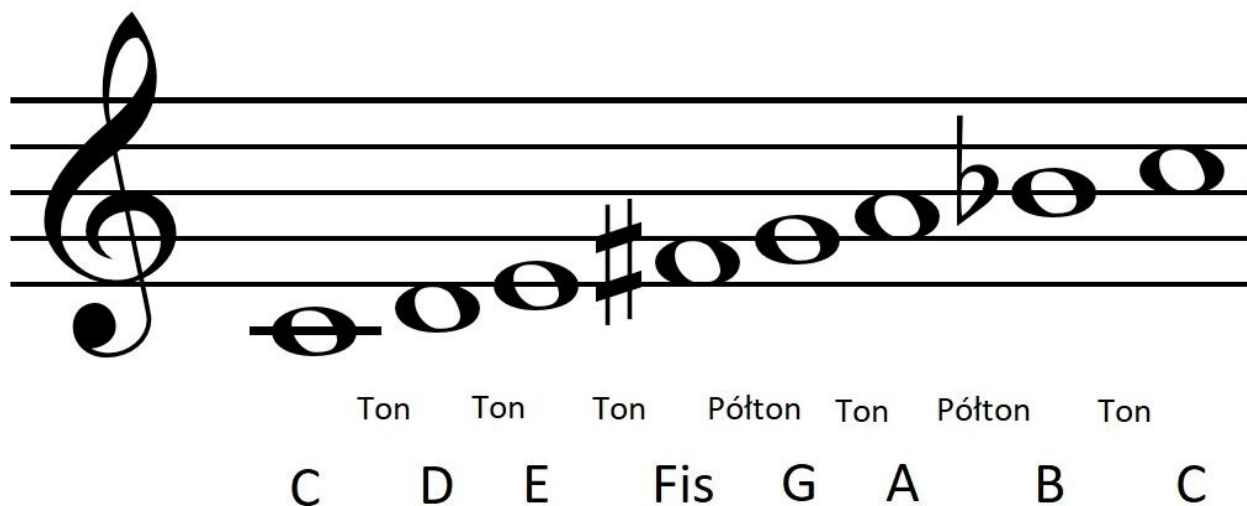
Polecenie 3

Spróbuj zaimprovizować coś w skali pentatonicznej na fortepianie.

Zadania

Ćwiczenie 1

Rozpoznaj skalę przedstawioną na ilustracji.

☐ Pentatonika

☐ Skala góralska

☐ Skala durowa

☐ Skala cygańska

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D10LpzllG>

Utwór do zadania 2, online-skills, CC BY 3.0

Na nagraniu skala góralska.

Ćwiczenie 2

Wysłuchaj nagrania, rozpoznaj przedstawioną na nim skalę.

☐ Skala cygańska

☐ Pentatonika

☐ Skala durowa

☐ Skala molowa

Ćwiczenie 3

Zaznacz z ilu dźwięków składa się pentatonika.

☐ 7

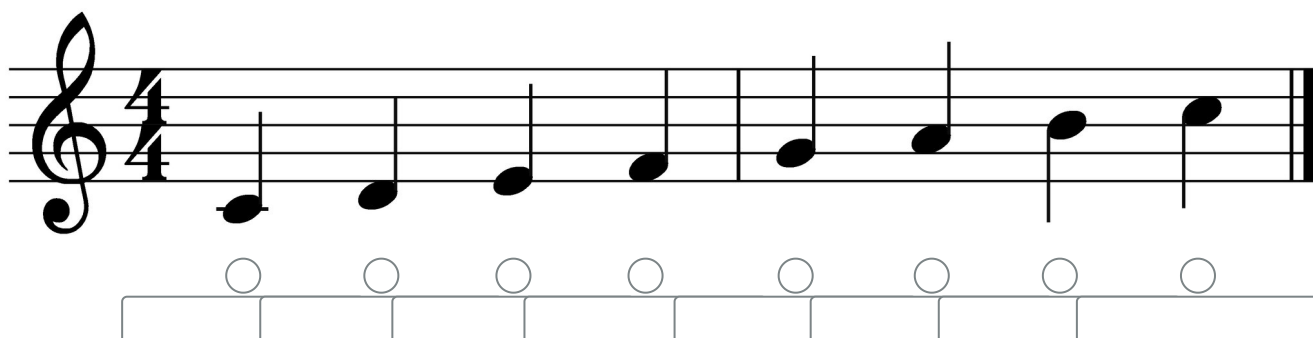
☐ 10

☐ 8

☐ 5

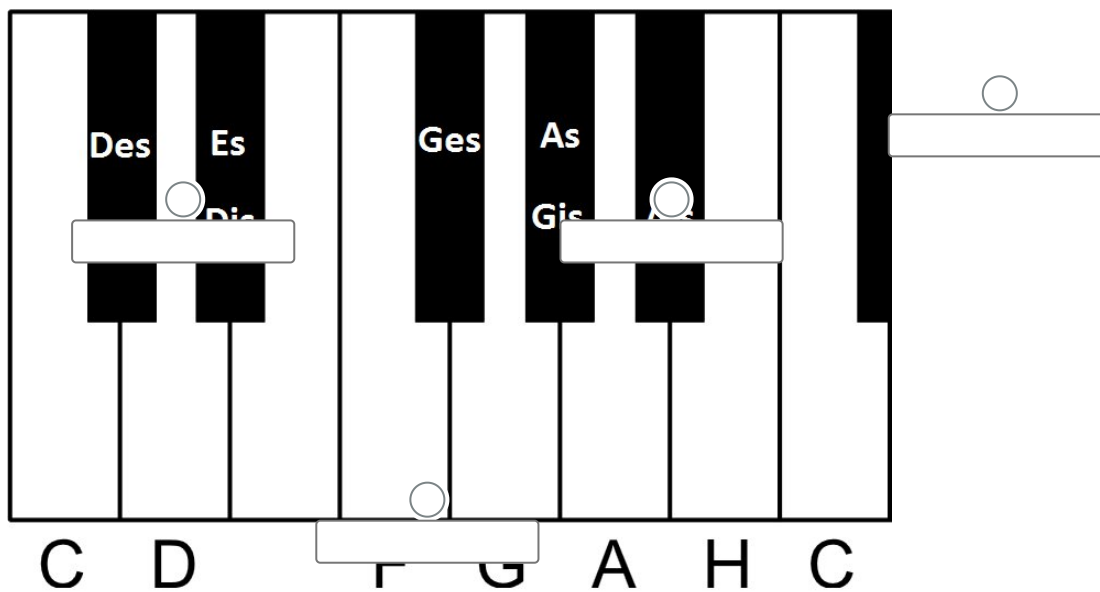
Ćwiczenie 4

Podane dźwięki podpisz solmizacją.

Ćwiczenie 5

Przyporządkuj brakujące nazwy dźwięków.

Fis

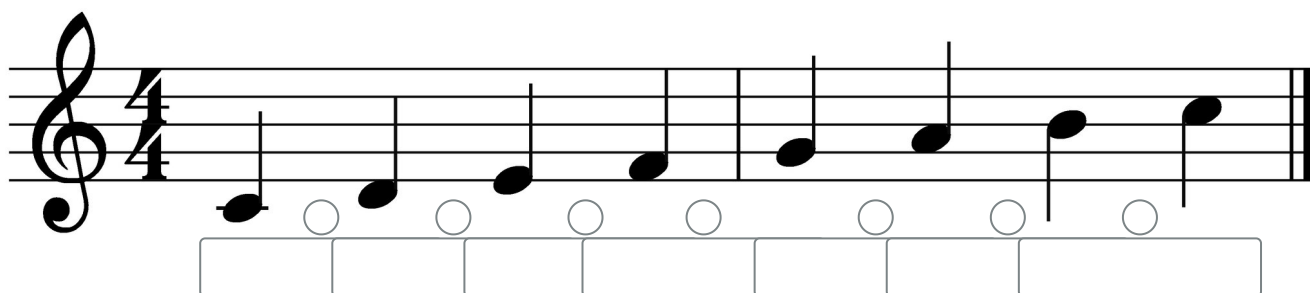
Cis

B

E

Ćwiczenie 6

Zaznacz tony i półtony w skali durowej.

Ćwiczenie 7

Zaznacz skalę, w której występuje odległość 3 półtonów.

☐ Skala molowa

☐ Skala góralska

☐ Skala cygańska

☐ Skala durowa

Słownik pojęć

Półton

najmniejsza odległość między dwoma dźwiękami różnej wysokości, stanowiąca dwunastą część oktawy.

Tonacja

podstawa melodyczno-harmoniczna utworu w [systemie dur-moll](#), wyznaczona przez związki funkcyjne między dźwiękami i akordami danej gamy durowej lub molowej;

Ton

dźwięk o określonej wysokości, a także odległość dwóch półtonów.

Źródła:

encyklopedia.pwn.pl

sjp.pwn.pl

Biblioteka muzyczna

Gama C-dur, przykład skali durowej, online-skills, CC BY 3.0

Gama a-moll, przykład skali molowej, online-skills, CC BY 3.0

Przykład gamy zbudowanej w skali góralskiej, online-skills, CC BY 3.0

Przykład gamy zbudowanej w skali cygańskiej, online-skills, CC BY 3.0

Bibliografia

F. Wesołowski, *Zasady muzyki*, PWN, 1986

Encyklopedia muzyki, Warszawa: PWN, 1995